

Høringsuttalelse til søknad nedlegging av Sølndammen

Lovise Hyttes Partisipantskap (LHP) forvalter og formidler kulturmiljøet Lovise hytte etter avtale med grunneier Østerdalen Kraftproduksjon AS. Kulturmiljøet Lovise hytte er ruinene etter Fredriks Gaves Verk/Folldal Verks smeltehytte for kobber anlagt ca 1748. Smeltehytta ble bygd på tuftene etter Det Elvedalske Verks hytte fra ca 1656. Lovise hytte ble nedlagt etter en brann i 1879. Den var da eid og drevet av Røros Kobberverk. Lovise hytte har vernesone H570_2

En av de største truslene for Lovise hytte er elva Sølna. Spesielt ved flom, men og elles, graver elva ut forstøtninga mot elva og slagghaugen bak denne. Sikringsanlegget er en tømmerkisteforbygning, restaurert etter flommen i 1995 og registrert som kulturminne (statlig listeført). Vi er noe bekymret for hva mulig endret vannføring ved nedlegging av Sølndammen vil si for Lovise hytte, særlig gjelder dette dam, sikringsanlegg, slagghauger.

I forbindelse med bygging av nye Sølndammen med kraftstasjon var Hedmark fylkeskommune på befaring ved gamle Sølna kraftverk og smeltehytta Lovise Hytte 27.06.2013. I sitt svar til søknad om bygging av Sølna kraftverk skriver fylkeskommunen «Samlet sett er dette et kulturminneområde med betydelig tidsdybde i industrihistorisk sammenheng og med stor kulturhistorisk interesse i både regionalt og nasjonalt perspektiv». Hedmark fylkeskommune regnet derfor ny dam og kraftstasjon som en berikelse for området, en utvidelse av tidsspennet for vannkraftens betydning, men påpekte samtidig at «dersom det på sikt er aktuelt å senke dammen vil de negative konsekvensene for området bli betydelige». Det er den om lag uavbrutte utnyttelsen av vannkraft, fra starten på smeltehyttetida ca 1656 til i dag, som gir området dets store tidsdybde og gjør det til et kulturmiljø av nasjonal interesse. Kulturmiljøet bør derfor ses som en helhet nå som det vurderes å senke gamle Sølndammen.

Vår forvaltning og formidling har alltid basert seg på Hedmark fylkeskommunes uttalelse fra 2013 om at kraftstasjonene og Lovise hytte sammen gir området «betydelig tidsdybde i industrihistorisk sammenheng og med stor interesse i både regionalt og nasjonalt perspektiv». Derfor er kraftstasjonene nevnt i vårt formidlingsteater, vi tar dem med i våre omvisninger, og vi har ved seminarer og møter presentert området som et levende teknisk-industrielt kulturminne basert på vannkraft i nærmest uavbrutt linje fra ca 1656 til i dag.

Alvdal Kommune fikk i 1998 utført en arkeologisk undersøkelse av deler av Lovise Hytte. På grunn av tidspress ble ikke det gamle damanlegget og vassrenna fra dam til hytte tilstrekkelig registrert. Denne delen av anlegget omfattes derfor ikke av vernesona (H570_2) vedtatt i kommunedelplan Alvdal tettsted 2011. Det er på dette arealet kraftstasjonen fra 2016 ble anlagt og skaper et brudd på en ellers komplett produksjonslinje. Dette understreker viktigheten av dokumentasjon. Hverken Hedmark fylkeskommune eller grunneier ØKAS hadde informasjon til å oppdage dette.

LHP planlegger nå i samarbeid med grunneier å iverksette sikringstiltak i form av dokumentasjon for å sikre kunnskap om Lovise hytte før kulturminnet går tapt. Denne type tiltak bør også utføres for gamle Søndammen, særlig om nedlegging skal gjennomføres. Vi viser her til NVE sitt prosjekt DOKIVER (2015-2018)

Tekniske og industrielle kulturminner lar seg ofte kun bevare i begrenset omfang på grunn av hensyn til sikkerhet, vedlikehold og kostnader. St. meld. 16 (2004-2005) "Leve med kulturminner" slår fast at kulturminner som ikke kan bevares, skal dokumenteres. I oppfølgingen av sektoransvaret for kulturminner setter NVE vilkår i konsesjonssaker om kulturminnefaglig dokumentasjon ved endring eller rivning av anlegg med høy kulturminneverdi. ([Dokumentasjon av sektorens kulturminner \(DOKIVER\) - NVE](#))

Vi oppfordrer grunneier og tiltakshaver til å søke hjelp til dette blant fagmiljøene innen teknisk-industrielle kulturminner.